

Agencija za rad i zapošljavanje  
Bosne i Hercegovine



Агенција за рад и запошљавање  
Босне и Херцеговине

Labor and Employment Agency of  
Bosnia and Herzegovina

Agencija za rad i zapošljavanje  
Bosne i Hercegovine

**ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA  
RADA U BOSNI I  
HERCEGOVINI U CILJU  
UTVRĐIVANJA  
USKLAĐENOSTI  
OBRAZOVNOG SISTEMA SA  
POTREBAMA TRŽIŠTA RADA  
U 2012. GODINI**

*Sarajevo,  
juni 2012.*

IZDAVAČ: Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine  
Đoke Mazalića broj 3, 71000 Sarajevo  
Bosna i Hercegovina  
Telefon: (+ 387 33) 208-253  
Fax: (+ 387 33) 209-475  
E-mail: arz@arz.gov.ba

ZA IZDAVAČA: Adnan Delić, dipl. pravnik, direktor

REALIZACIJA: Sektor za međunarodnu saradnju i domaće tržište rada  
Odsjek za domaće tržište rada

PRIPREMA I OBRADA PODATAKA: Dr sci Asim Ibrahimagić,  
Siniša veselinović, dipl.ecc  
Samir Zuko, dipl. ecc  
Nemanja Mičić, dipl. filolog  
Husein Terzić, magistar menadžmenta  
Edis Bašić, dipl. kriminalista  
Zvezdana Jelić, dipl.ing mašinstva

REDAKTURA I LEKTORISANJE: Boris Pupiće, dipl.politolog

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je dozvoljeno, uz saglasnost izdavača.  
Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korištenja podataka navedu izvor.

Za sve informacije u vezi sa ovom publikacijom kontaktirati Odsjek za domaće tržište rada Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, tel. (+387 33) 560-355.

## SADRŽAJ

<i>Uvodni komentar</i>	4
<b>1 Metodologija istraživanja</b>	5
<b>2 Ekonomski kontekst</b>	6
2.1. <i>Generalni pregled makroekonomije</i>	7
2.2. <i>Analiza situacije na tržištu rada</i>	10
2.2.1. <i>Administrativni podaci</i>	11
2.2.2. <i>Anketa o radnoj snazi</i>	13
<b>3 Istraživanje tržišta rada</b>	14
3.1. <i>Svrha i cilj istraživanja</i>	14
3.2. <i>Okvir i zadaci istraživanja</i>	15
3.3. <i>Anketni uzorci</i>	15
3.4. <i>Metodologija</i>	15
3.5. <i>Realizacija</i>	16
<b>4 Anketa poslodavaca</b>	16
4.1. <i>Rezultati anketiranja poslodavaca</i>	16
4.1.1. <i>Prikaz strukture poslodavaca obuhvaćenim anketom prema obliku vlasništva, broju i strukturi zaposlenih</i>	16
4.1.2. <i>Otpuštanje i zapošljavanje radnika u 2011. godini</i>	18
4.1.3. <i>Planirani priliv i odliv radnika u 2012. godini</i>	19
4.1.4. <i>Način pronalaženja novih radnika na tržištu rada</i>	21
4.1.5. <i>Pregled načina pronalaženja novih radnika</i>	23
4.1.6. <i>Nedostajuća posebna znanja i vještine i potrebe za obukama zaposlenih</i>	24
4.1.7. <i>Činjenice</i>	25
<b>5 Anketiranje srednjih škola</b>	26
5.1. <i>Rezultati anketiranja srednjih škola</i>	27
5.1.1. <i>Prikaz strukture srednjih škola prema smjerovima obrazovanja i zanimanja</i>	27
5.1.2. <i>Prikaz strukture srednjih škola prema planiranoj upisnoj politici</i>	30
5.1.3. <i>Činjenice</i>	31
<b>6 Anketiranje fakulteta</b>	32
6.1. <i>Rezultati anketiranja fakulteta</i>	32
6.1.1. <i>Prikaz strukture fakulteta prema smjerovima obrazovanja</i>	32
6.1.2. <i>Planirana upisna politika u visoko-obrazovnim institucijama</i>	33
6.1.3. <i>Činjenice</i>	34
<b>7 Zaključna zapažanja</b>	35
<b>8 Generalne preporuke</b>	36

## **UVODNI KOMENTAR - POVEZANOST OBRAZOVNOG SISTEMA I TRŽIŠTA RADA U BOSNI I HERCEGOVINI**

### **DEFINICIJA PROBLEMA**

Skoro da vlada opšte nezadovoljstvo rezultatima dosadašnjih istraživanja. Pomicanja obrazovnog sistema prema potrebama privrede i društva skoro da i nema. Izgleda da se stanje pogoršava. Sve je veći broj onih koji duže vremena nisu u mogućnosti da nađu zaposlenje u svom zanimanju i na svom obrazovnom nivou, ili ga takvog uopšte ne nalaze, što se posebno odnosi na visokoobrazovane kadrove.

Na drugoj strani privredi nedostaju određena, prije svega proizvodna zanimanja koja je primorana da ih samostalno obezbjeđuje putem raznih prekvalifikacija, doškolovavanja i slično što predstavlja dodatno materijalno opterećenje. Na djelu je značajan raskorak između obrazovanja i tržišta rada. To jako umanjuje vrijednost ljudskog kapitala, što veoma opterećuje privredni razvoj.

Sve to otvara silnu potrebu preduzimanja novih istraživanja koja će dovesti do potpunijeg usaglašavanja obrazovanja i tržišta rada u Bosni i Hercegovini.

Ugledanje na razvijene zemlje svakako da je jedno od važnih dijelova ovih istraživanja. Javlja se potreba uočavanja osnovnih snaga pod čijim uticajima se ostvaruju relativno uspješna ova usaglašavanja. Radi li se o pretežnim tržišnim ili netržišnim uticajima kao i koji je međusobni odnos tih snaga? Mogu li snage tržišta da samostalno, bez društvenih uticaja, dovesti do poželjne promjene u obrazovanju koja će biti u mogućnosti da obezbijedi potrebnu tržišnu strukturu radne snage koja će najpotpunije zadovoljiti potrebe tražnje sa strane privrede i društva? Ili je težište na odlučujućim društvenim uticajima sa tržištem kao korektivnim faktorom?

Služeći se iskustvima razvijenih riječ je o ovom posljednjem. Društvo, svojom upisnom politikom, a na osnovi strateških razvojnih opredjeljenja, odlučujuće utiče na strukturu ponude radne snage na tržištu. Uspješnost je visoka. Obrazovanje uglavnom uspijeva da zadovolji dugoročne potrebe privrede i društva za kadrovima. Podudarnost ponude i potražnje za zanimanjima i obrazovnim nivoima dosta je visoka.

Obrazovanje se dosta uspješno prilagođava i kratkoročnim potrebama tržišta rada. Uglavnom se to ostvaruje putem formiranja prolaznih studijskih i obrazovnih programa kao i potrebnim doškolovavanjima i prekvalifikacijama. Pored dugoročnih strateških razvojnih opredjeljenja i pokazatelji tržišta rada su važni elementi u izgradnji koncepta obrazovanja u cjelini.

Saglasno ovim pozitivnim iskustvima razvijenih prirodno je da ona treba da predstavljaju polaznu osnovu i ovih naših istraživanja. Potrebno je ostvariti kritičku analizu dosadašnjih iskustava te sagledavanjem vlastitih okolnosti doći do prijedloga o usaglašavanju obrazovanja i tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Po ugledu na razvijene zemlje težište istraživanja bi se odnosilo na institucionalne osnove obrazovanja kod nas, koja bi bila u mogućnosti da maksimalno udovolji potrebama tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Ta institucionalna osnova treba da bude takva da je u mogućnosti da zadovoljava dugoročne potrebe za radnom snagom ali i da uspješno reaguje i na kratkoročne izazove tržišta rada.

Razlozi držanja težišta na društvenim uticajima, sa tržištem kao korektivnim faktorom, proizilaze iz same unutrašnje suštine obrazovanja i njegovog odnosa prema tržištu rada.

**Prilagođavanje obrazovanja tržišnim potrebama moguće je tek na srednji i dugi rok.** Zbog dužine obrazovnog procesa prilagođavanja na kratak rok nisu moguća. Prekomjernost određenih zanimanja i obrazovnih nivoa završavaju u sniženju nadnica i teškoćama u zapošljavanju. To postepeno dovodi do smanjenja broja upisanih odnosno u nekom produženom roku do smanjenja ponude sve do nivoa uravnoteženja.

Uravnoteženje se ipak ne ostvaruje. Teškoće dolaze sa strane promjena u tražnji. U privredi i društvu se odvija neprekidan proces promjene u strukturi zaposlenih. **Vremenski pomak između obrazovanja na jednoj i privrede i društva na drugoj strani, predstavlja osnovnu teškoću usaglašavanja na tržištu rada.** Promjene u strukturi zaposlenih u privredi i društvu uglavnom izmiču promjenama u obrazovanju. Zbog tog vremenskog pomaka tržišna usaglašavanja obrazovanja nisu moguća. Tu su i uticaji koji dolaze sa strane obrazovanja kao javnog dobra.

Visoke spoljne koristi (eksterni efekti) od obrazovanja predstavljaju osnovu njegovog veoma visokog subvencioniranja sa strane države. Da bi koristi bile veće potrebno je da što veći broj omladine bude obuhvaćen obrazovanjem. Zbog ovog visokog finansijskog uticaja države tržišno regulisanje obrazovanja nije moguće. Broj upisanih nije diktiran samo kratkoročnom tržišnom potrebom nego je taj broj znatno veći sadržan i u materijalnoj pomoći države.

Računa se da će povećan broj obrazovanih, pod uticajem visokih pozitivnih eksternih efekata, doprinijeti ubrzanju razvoja, što će omogućiti brojnija zapošljavanja. Problem je kada zbog nepovoljnih privredno-sistemskih i drugih društvenih okolnosti kao i zbog pogoršanja kvaliteta u obrazovanju, kao što je to kod nas slučaj, ovi pozitivni razvojni efekti značajnije izostanu.

Neusaglašenost obrazovanja i tržišta rada tada je u značajnijem porastu što se pokazuje u porastu broja nezaposlenih obrazovanih radnika. Zbog toga je u sadržaju ovog istraživanja nužno obuhvatiti i kvalitet našeg obrazovanja i kako ga unaprijediti?

Smanjeni zahtjevi za znanjem odnosno pogoršanja u kvalitetu dovode do prekomjernosti obrazovanja. Umjesto eksternih koristi pojavljuju se eksterne štete. Izdaci za obrazovanje tada ne uvećavaju nego umanjuju društveno bogatstvo.

**Dr sci Asim Ibrahimagić**

## **1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA**

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je u periodu od 15.04. do 15.05.2012. godine provela *Istraživanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini u cilju utvrđivanja usklađenosti obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada u 2012. godini*. Cilj istraživanja je sagledavanje trenutne situacije u pogledu obrazovanja pojedinih profila zanimanja u srednjoškolskom i visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini u odnosu na iskazane potrebe tržišta rada za pojedinim zanimanjima. Takođe, cilj ovog istraživanja potreba tržišta rada je i uspostavljanje kontinuiteta u prikupljanju podataka o osnovnim karakteristikama učesnika na tržištu rada. Iznešeni stavovi, mišljenja i sugestije u ovoj anketi treba da pruže uvid u realnu situaciju na tržištu rada, sistemu obrazovanja i njihovoj međusobnoj povezanosti.

Analiza i rezultati istraživanja u ovom izveštaju predstavljani su u sljedećim cjelinama:

- a) Metodologija istraživanja;
- b) Analiza podataka;
- c) Rezultati ankete;
- d) Zaključci i preporuke.

U dijelu metodologije istraživanja je prikazan način prikupljanja podataka, zatim je objašnjen instrument za sprovođenje istraživanja (upitnik za poslodavce, srednje škole i fakultete). U ovom dijelu je objašnjen uzorak na osnovu koga su prikupljeni podaci. Dio o analizi podataka i rezultatima ankete predstavlja ključni dio izvještaja. Ovaj dio sadrži rezultate do kojih se došlo obradom podataka prikupljenih na osnovu ankete poslodavaca.

Takođe, ovaj dio se sastoji od više tabelarnih prikaza podataka, kao i sažetih objašnjenja osnovnih nalaza do kojih se došlo istraživanjem. Izvještaj sadrži i dio koji sažima osnovne zaključke i preporuke. U ovom dijelu se prezentiraju nalazi do kojih se došlo u istraživanju. Takođe daju se i preporuke za neke od mogućih poboljšanja i aktivnosti koje bi trebalo da uslijede na osnovu rezultata analize istraživanja.

Istraživanje je proveo Odsjek za domaće tržište rada u Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine u periodu 15.04.-15.05.2012. godine i bazira se na odgovorima koje su poslali 336 poslodavca, 106 srednjih škola i 28 fakulteta sa područja cijele Bosne i Hercegovine.

## **2. EKONOMSKI KONTEKST**

Prognoze potreba tržišta rada se razmatraju u kontekstu ekonomskog okruženja koje se još uvek prilagođava i mijenja pod uticajem tranzicionih reformi i institucionalnih promjena. Kada se analiziraju promjene u ekonomskom okruženju, na osnovu indikatora, kojima se mjeri poboljšanje ili pogoršanje uslovljeno tim promjenama u Bosni i Hercegovini, obično se polazi od 1996. godine kada su se završili ratni sukobi i kada je omogućeno brže provođenje zakašnjelih tranzicionih reformi. I zaista, ukoliko se analizira stepen dostignutog ekonomskog razvoja, praćenjem stopa realnog rasta bruto domaćeg proizvoda, može se uvidjeti da je BiH bila na dobrom putu da prvu dekadu 21. vijeka završi visokim stopama ekonomskog rasta. Međutim, ekonomska i finansijska kriza koja je od 2009. godine u svjetskim okvirima izazvala duboku recesiju, usporila je ekonomski napredak Bosne i Hercegovine.

U ovom poglavlju ćemo analizirati osnovne makroekonomske pokazatelje i identifikovati probleme na tržištu rada kako bi se rezultati Ankete mogli analizirati u širem kontekstu.

## 2.1. GENERALNI PREGLED MAKROEKONOMIJE

Period od 2000. godine do 2008. godine u Bosni i Hercegovini bio je obilježen ekonomskim rastom i makroekonomskom stabilnošću, dok je u 2009. i 2010. godini globalna ekonomska kriza značajno usporila ekonomske aktivnosti u Bosni i Hercegovini. Može se ocijeniti da je 2011. godina donijela novi blagi oporavak ekonomije BiH, ali s nižim intenzitetom nego što se očekivalo. Posljedice nedavne recesije još uvijek su vrlo prisutne. Domaća ekonomija je bila pod udarima novih nestabilnosti, prvenstveno u eurozoni, i to je onemogućilo intenzivniji rast. Na unutrašnjem planu je došlo do izvjesne stabilizacije i rasta domaće tražnje, te intenziviranja kreditnih aktivnosti nakon dužeg perioda stagnacije. Prema podacima Agencije za statistiku BiH za 2011. godinu, BiH je zabilježila rast fizičkog obima industrijske proizvodnje od 5,6% u odnosu na prethodnu godinu. Rast u 2011. ostvaren je kroz povećanje domaće tražnje, prije svega zahvaljujući djelimičnom oporavku investicija, praćenim rastom vanjskotrgovinskog deficita.

Tabela 1. Bosna i Hercegovina, osnovni makro-ekonomski indikatori <sup>1</sup>									
Godina	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nominalni GDP (u milionima USD)	13.500	--	--	--	4.901	4.743	5.307	6.177	8.367
GDP po stanovniku (u USD)	2.000	546	800	1020	1.316	1.254	1.397	1.614	2.184
Realni GDP (stopa rasta %)	--	61,9	30,0	15,6	10,0	5,5	4,5	5,5	3,0
Stopa rasta cijena na malo (%)	--	--	--	--	3,7	4,8	3,1	0,4	0,6
Bilans tekućeg računa (u % GDP)	--	-27,29	-30,06	-18,37	-10,2	-8,4	-14,1	-19,1	-19,4
Bilans robne razmjene (u % GDP)	--	--	--	--	-67,3	-58,4	-55,8	-53,7	-49,5
Iznos vanjskog duga (u milionima KM)	--	--	--	2.239	3.745	4.055	4.421	4.290	4.014
Servisiranje vanjskog duga (u % izvoza roba i usluga)	--	--	--	--	6,7	5,9	5,0	7,0	6,7
Stopa registrovane nezaposlenosti (%)	--	--	--	38,0	39,3	39,7	40,3	40,9	42,0
Stopa anketne nezaposlenosti (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Broj stanovnika (u mil.)	4,4	--	--	--	3,725	3,781	3,798	3,828	3,832
Godina	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	
Nominalni GDP (u milionima USD)	10.020	10.889	12.346	15.222	18.481	17.054	16.758	19.754 (p)	
GDP po stanovniku (u USD)	2.607	2.834	3.212	3.962	4.810	4.438	4.361	5.144 (p)	
Realni GDP (stopa rasta %)	6,3	3,9	6,0	6,1	5,6	-2,9	0,7	2,4% (p)	
Stopa rasta cijena na malo (%)	0,4	3,8	6,1	1,5	7,4	-0,4	2,1	3,7	
Bilans tekućeg računa (u % GDP)	-16,3	-17,1	-7,8	-10,4	-15,1	-7,5	-5,2	-7,6	
Bilans robne razmjene (u % GDP)	-45,6	-45,2	-34,6	-37,2	-38,2	-27,8	-25,8	-20,7	
Iznos vanjskog duga (u milionima KM)	4.032	4.338	4.071	3.961	4.240	5.234	6.289	7.303	
Servisiranje vanjskog duga (u % izvoza roba i usluga)	4,9	4,1	3,8	2,9	2,5	3,2	3,3	6,5	
Stopa registrovane nezaposlenosti (%)	43,1	44,1	44,2	43,4	41,1	41,7	43,1	43,4	
Stopa anketne nezaposlenosti (%)	--	--	31,1	29,0	23,4	24,1	27,2	27,6	
Broj stanovnika (u mil.)	3,842	3,843	3,843	3,842	3,842	3,843	3,843	3,840	

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Centralna banka BiH, podaci za 2011. godinu su preliminarni; \*(p) projekcije DEP-a.

<sup>1</sup> Centralna Banka Bosne i Hercegovine - "Osnovni makroekonomski indikatori" – predhodni podaci, broj stanovnika je procjena Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine.

Time je donekle normalizovana struktura ekonomskog rasta u odnosu na prethodne dvije godine kada su tražnja i deficit bilježili pad. Međutim, nakon ohrabrujućeg prvog tromjesečja, indikatori rasta su uglavnom konstantno slabili iz kvartala u kvartal, najviše usljed jačanja dužničke krize u EU i neposrednom okruženju, što je dovelo do postepenog slabljenja rasta vanjske trgovine, industrijske proizvodnje i zaposlenosti, te novčanih priliva bh. građana iz inostranstva. Nominalni GDP prema procjenama Direkcije za ekonomsko planiranje za 2011. godinu iznosi 19.754 miliona, a GDP „per capita” je 5.144,00 USD. Cijene u decembru 2011. godine u odnosu na decembar 2010. godine u prosjeku su više za 3,1%. Dvanaestomjesečno kretanje cijena u 2011. godini u poređenju sa 2010. godinom u prosjeku je bilo više za 3,7%. Kamatne stope su u posljednjih nekoliko godina bilježile značajan pad. U 2009. godini došlo je do njihovog povećanja i to za kratkoročne kredite, da bi u 2010. i 2011. godini ponovo bio zabilježen njihov pad izuzev kamatnih stopa na kratkoročne kredite stanovništvu koje su porasle u odnosu na 2010. godinu.

Kako je tržišna transformacija BiH došla do nivoa održavanja makroekonomske stabilizacije, zemlja uživa stabilnost tzv. nominalnih ekonomskih indikatora (stabilnost i konvertibilnost domaće valute, fiksiran devizni kurs i niska stopa inflacije). Nasuprot nominalnim, realni ekonomski indikatori pokazuju ekonomsko zaostajanje zemlje (konstantno visoka stopa nezaposlenosti, visok deficit trgovinskog i platnog bilansa, održivost vanjskog duga uz međunarodnu pomoć i transfere iz inostranstva) i stopa ekonomskog rasta nedovoljna je za dostizanje nivoa privrednog razvoja vodećih evropskih zemalja.

Iako je zabilježen stalni trend povećanja prosječnog GDP-a „per capita“, životni standard većine stanovništva u BiH i dalje je na niskom nivou. Prema posljednjim podacima iz Ankete o potrošnji domaćinstava u Bosni i Hercegovini za 2007. godinu, stopa apsolutnog siromaštva se povećala u odnosu na 2004. godinu i sada iznosi 18,6%<sup>2</sup>. Najmanja stopa apsolutnog siromaštva je u Federaciji BiH (17,4%), zatim u Republici Srpskoj (20,2%) i u Brčko distriktu BiH (25,0%). Ovo istraživanje je međutim pokazalo, da ekstremno siromaštvo ne prevladava. Među najsiromašnijim grupama stanovništva u BiH su: domaćinstva sa troje i više djece, izbjegla i raseljena lica i nezaposleni (ILO klasifikacija).

Prošlogodišnji izvoz BiH bio je oko 8,2 milijarde KM, što je za 0,9 milijardi KM ili 12,33 % više u odnosu na 2010. godinu, dok je uvoz iznosio oko 15,5 milijardi KM i viši je za 16,54 % u odnosu na 2010. Ukupan spoljnotrgovinski deficit u ovom periodu znatno je povećan i iznosio je 7,3 milijarde KM, što je za 16,12 % više u odnosu na 2010. godinu.

Proces privatizacije u početnoj fazi nije uspio da pokrene proizvodno-programsko restrukturisanje preduzeća. Restrukturisanje je ograničeno, kako u ključnoj industrijskoj bazi, tako i u javnim preduzećima i infrastrukturi. Firme koje su privatizovane vaučerima i certifikatima su pokazale slabo interesovanje za restrukturisanje i veću produktivnost. U 2011. godini proces privatizacije preduzeća u BiH je gotovo potpuno zamro, prvenstveno zbog: nedostatka investitora, političke volje da se privatizacija izvrši, kao i zbog toga što su na listi ostale mahom neatraktivne firme koje su više puta bezuspješno nuđene na prodaju. Ukupno gledano, već četvrtu godinu uzastopno nije bilo napretka u planiranom procesu privatizacije.

Recesijom izazvan snažan pad investicija iz 2009. godine nastavljen je i u 2011. godini. Ovakav pad je rezultat smanjenja kako privatnih, tako i javnih investicija. Kao glavni uzroci se navode slabi poslovni rezultati preduzeća u protekle skoro dvije godine,

<sup>2</sup> Saopštenje Agencije za statistiku BiH, Sarajevo, 01.12.2008. godine.



povećani rizici investiranja obzirom na pad i spori oporavak izvozne tražnje, te skroman porast javnih prihoda. Finansiranje privatnih investicija je dodatno otežano usljed reducirane dostupnosti bankarskih kredita, te pada direktnih stranih ulaganja koja su prisutna skoro od samog početka svjetske finansijske krize. **Direktna strana ulaganja u BiH su od 1994. godine do kraja 2011. godine dostigla nivo od 8,603 milijarde KM.**

Period	Iznos - neto	% učešća
1994 - 1997.	83.330	0,97%
I - XII 1998.	117.436	1,37%
I - XII 1999.	324.533	3,77%
I - XII 2000.	310.098	3,60%
I - XII 2001.	274.198	3,19%
I - XII 2002.	604.319	7,02%
I - XII 2003.	330.812	3,85%
I - XII 2004.	1.209.348	14,06%
I - XII 2005.	474.752	5,52%
I - XII 2006.	356.815	4,15%
I - XII 2007.	2.393.804	27,82%
I - XII 2008.	577.792	6,72%
I - XII 2009.	472.997	5,50%
I - XII 2010. <sup>3</sup>	681.200	7,92%
I - XII 2011. <sup>4</sup>	391.900	4,56%
<b>UKUPNO - TOTAL</b>	<b>8.603.334</b>	<b>100,00%</b>

Izvor: MOFTER - Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH

U BiH prema posljednjim istraživanjima iz 2010. godine ima 145.249 registrovanih pravnih subjekata, što pokazuje da otprilike svaki 26. stanovnik BiH ima registrovanu firmu<sup>5</sup>. U Federaciji BiH su registrovane 84.633 firme, a u Republici Srpskoj 56.089, dok je u Brčko distriktu BiH 4.527 preduzeća. Međutim, mnogi smatraju da ovo istraživanje ne pokazuje realno stanje u oblasti preduzetništva u BiH, a suština je u tome da veliki broj registrovanih firmi ne funkcioniše, ali su ipak i dalje ostale registrovane zbog komplikovane procedure u vezi s gašenjem preduzeća. Broj novoregistrovanih preduzeća u 2011. godini u odnosu na predhodnu godinu je smanjen za 50%. Trend povećanja broja blokiranih firmi u BiH nastavljen je i u 2011. godini, pa je najmanje jedan blokiran račun imalo 32.539 preduzeća, dok je ukupno blokirano 52.960 računa, podaci su Centralne banke BiH. U poređenju sa januarom prošle godine, broj preduzeća kojima je blokiran jedan račun veći je za gotovo 4.000, dok je broj ukupno blokiranih računa veći za 6.000. Ovi podaci ukazuju na veoma izraženu nelikvidnost privrede i dodaju da je teško očekivati da će se stvari u budućem periodu poboljšati. Postupci registrovanja imovine na nekim sudovima su u 2011. godini značajno skraćeni. Rokovi i troškovi sudske registracije su usklađeni među entitetima, kao i notarske naknade. Međutim, proces za dobijanje svih potrebnih dokumenata i dozvola je i dalje dug, a preduzeća se još uvijek moraju registrovati u oba entiteta ako žele da posluju u cijeloj državi.

<sup>3</sup> Revidirani izvještaj Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa

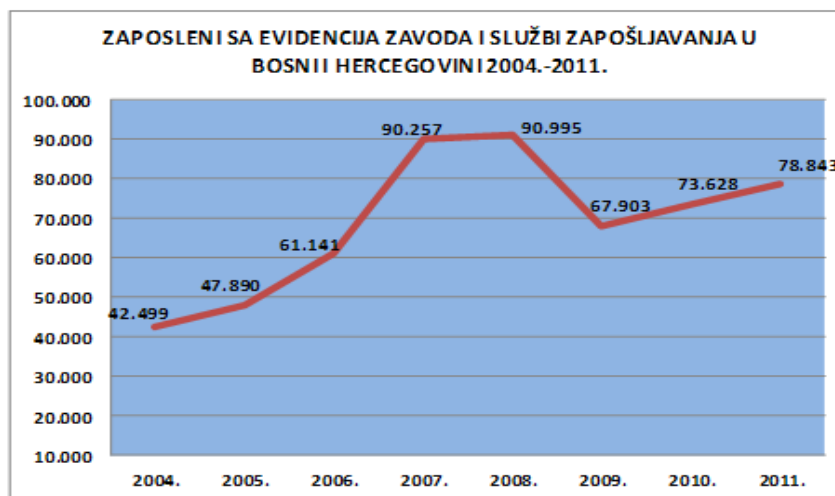
<sup>4</sup> Prema revidiranom privremenom izvještaju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa

<sup>5</sup> Prema istraživanju koje je sprovedla kompanija "New Market Consulting" iz Sarajeva.

## 2.2. ANALIZA SITUACIJE NA TRŽIŠTU RADA

Tržište rada kao nerazdvojni element tržišne privrede, isto kao i tržište roba i kapitala u osnovi predstavlja razmjenu između ponude i tražnje zainteresovanih subjekata na određenom prostoru ili nivou. Specifičnosti tržišta rada definišu rad kao jednu od osnovnih ljudskih vrijednosti, zbog čega je potrebno da ono bude regulisano i organizovano tržište, ali i da ima određeni segment svoje slobode. Kao generalnu ocjenu stanja, možemo reći da tržište rada u BiH karakteriše veoma niska stopa formalne i visok udio neformalne zaposlenosti, te visoka nezaposlenost i neaktivnost radno sposobnog stanovništva<sup>6</sup>. Isto tako, tržište rada u BiH je nefleksibilno, a mobilnost radne snage je veoma niska. I dalje je prisutan trend rasta broja nezaposlenih lica, a potražnja za radnom snagom je još uvijek na nižem nivou nego u vremenu prije recesije, iako je zabilježen trend rasta.

Kretanja na tržištu rada usko su povezana sa trendovima ekonomskog razvoja i kretanjima privrede u cjelini. U 2011. godini je zabilježen rast nezaposlenosti na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u BiH, iako je postojao pozitivan trend rasta novozaposlenih lica sa evidencija na biroima zavoda i službi za zapošljavanje. U odnosu na početak godine, krajem 2011. godine broj registrovanih nezaposlenih lica povećao se za oko 10.000 i iznosio je 536.781. U 2011. godini, sa evidencija Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH ukupno je zaposleno 78.843 nezaposlena lica, što je u odnosu na 2010. godinu više za 5.215 ili 7,1%.



Podaci o tržištu rada u Bosni i Hercegovini, entitetima i Brčko distriktu BiH mogu se prikupiti iz dva izvora: administrativni podaci i Anketa o radnoj snazi (ARS). Administrativni izvori temelje se na podacima o registrovanim zaposlenim i nezaposlenim licima iz statističkih evidencija i relevantnih ustanova na tržištu rada, dok se Anketa o radnoj snazi provodi jednom godišnje na uzorku domaćinstava, u skladu s metodološkim pravilima Međunarodne organizacije rada (MOR) i Evropskog statističkog ureda (Eurostata).

<sup>6</sup> Izvor: Agencija za statistiku, Anketa o radnoj snazi 2010; Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.; Na osnovu razlika podataka iz administrativnih izvora i podataka iz Ankete o radnoj snazi može se zaključiti da siva ekonomija ostavlja tragove na tržištu rada i može se dobiti približan okvir o zaposlenosti unutar sive ekonomije.

### 2.2.1. ADMINISTRATIVNI PODACI

Prema posljednjim procjenama Agencije za statistiku BiH, Bosna i Hercegovina ima oko **3,840** miliona stanovnika, a radni kontigent stanovništva se procjenjuje na oko 67% od ukupnog broja stanovništva (67,82% u FBiH, 64% u Republici Srpskoj i 65,30% u Brčko distriktu BiH).

<b>Tabela 3. Stanje tržišta rada u BiH, entitetima i BD BiH u februaru 2012. godine</b>				
	Bosna i Hercegovina	Federacija BiH	Republika Srpska*	Brčko distrikt BiH
Ukupno registrovana zaposlenost	<b>687.138</b>	436.543	237.923	11.691
Ukupno registrovana nezaposlenost	<b>543.647</b>	375.490	150.669	12.370
Stopa registrovane nezaposlenosti	<b>44,1%</b>	46,2%	38,8%	51,4%

\*Napomena: Za Republiku Srpsku podaci su od septembra 2011. godine

### Zaposlenost

Prema podacima Agencije za statistiku BiH u **Bosni i Hercegovini je u aprilu 2012. godine bilo evidentirano 689.985 zaposlenih lica, što u odnosu na isti mjesec 2011. godine predstavlja smanjenje za 1.526 lica ili 0,2%**. Posmatrano za prva četiri mjeseca 2012. godine broj zaposlenih lica manji je za 0,6% u odnosu na isti period 2011. godine.

Analizirajući zaposlenost kroz glavne djelatnosti, oblast koja je imala najveći rast zaposlenih lica u odnosu na april 2011. godine je poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (8,1%), zatim finansijsko posredovanje (6,1%), sektor obrazovanja (3,1%) i ostale društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti (3,0%).

<b>Tabela 4. Registrovana zaposlenost u Bosni i Hercegovini prema sektorima djelatnosti –IV/ 2012.</b>	
A Poljoprivreda, lov i šumarstvo	16.646
B Ribarstvo	398
C Rudarstvo i vađenje ruda i kamena	19.960
D Peradiivačka industrija	132.782
E Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	23.233
F Građevinarstvo	34.293
G Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala te predmeta za ličnu upotrebu i kućanstvo	126.601
H Hoteli i restorani	26.544
I Prijevoz, skladištenje i veze	48.664
J Finansijsko posredovanje	17.363
K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	30.436
L Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	71.743
M Obrazovanje	62.291
N Zdravstvena i socijalna zaštita	47.767
O Ostale društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti	27.049
P Djelatnosti kućanstva	0
Q Izvanteritorijalne organizacije i tijela	0
<b>UKUPNO:</b>	<b>689.985</b>

Izvor: Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku, Zavod za statistiku Republike Srpske.

Najveće smanjenje broja zaposlenih lica u odnosu na isti mjesec 2011. godine bilo je u sektoru ribarstva (9,8%). Druge oblasti koje su imale pad broja zaposlenih lica su građevinarstvo (7,4%), hoteli i restorani (5,8%) i poljoprivreda, lov i šumarstvo (3,3%).

## **Plate**

U BiH je u 2012. godini zabilježen rast plata. Prosječna neto plata u februaru 2012. godine u BiH je iznosila 818,00 KM, što je nominalno povećanje od 2,5% u odnosu na februar 2011. godine. Najveći doprinos rastu plata u BiH bio je u okviru sektora ribarstva 10,3%, zatim u okviru rudarstva i vađenja ruda 9,0%, prijevoza, skladištenja i veza 5,8%, dok je u okviru zdravstvene zaštite i socijalne pomoći to povećanje iznosilo oko 5,1%.

Nominalni rast plata	
2006.	7,7%
2007.	12,2%
2008.	16,6%
2009.	5,1%
2010.	1,0%
2011.	2,3%
II 2012.	2,5%

Izvor: Agencija za statistiku BiH.

Neto plate u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH u 2012. godini su bile ujednačene. Tako je neto plata u februaru 2012. godine u Federaciji BiH iznosila 817,58 KM, u Republici Srpskoj 821,00 KM, dok je u Brčko distriktu BiH iznosila 817,10 KM, sa stopama rasta u odnosu na februar 2011. godine od 2,5% u Federaciji BiH, 2,1% u Republici Srpskoj i 4,3% u Brčko distriktu BiH.

## **Nezaposlenost**

Globalna ekonomska kriza preokrenula je trend smanjenja registrovanih nezaposlenih lica od oktobra 2008. godine i već tri godine bilježimo povećanje broja nezaposlenih lica registrovanih na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja. Trend rasta registrovane nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini nastavljen je i početkom 2012. godine, ali nešto usporenije nego u prethodnom periodu, da bi od marta ovaj trend bio promjenjen i već tri mjeseca uzastopno registruje se smanjenje broja nezaposlenih lica.

Prema podacima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini sa 31.05.2012. godine na evidencijama je prijavljeno 536.520 nezaposlenih lica, što u odnosu na 30.04.2012. godine predstavlja smanjenje za 3.815 lica ili 0,71%.

Tabela 6. Registrovana nezaposlenost - BiH / entiteti – maj 2012. godine	Bosna i Hercegovina			
	Bosna i Hercegovina	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko distrikt BiH
Registrovana nezaposlenost -31.05.2012.	536.520	372.266	152.349	11.905
Registrovana nezaposlenost - 30.04.2012.	540.335	373.372	154.479	12.484
Indeks 31.05.2012./ 30.04.2012.	99,29	99,70	98,62	95,36

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

U strukturi lica koja traže zaposlenje, zaključno sa 31.05.2012. godine, NKV radnika je 161.412 ili 30,08%, PKV 11.320 ili 2,11%, KV 186.810 ili 34,82%, VKV 3.874 ili 0,72%, NSS 1.890 ili 0,35%, SSS 134.209 ili 25,01%, VŠS 7.423 ili 1,38% i VSS 29.582 ili 5,51%. Najveći broj evidentirane nezaposlenosti čine lica sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 34,82%, te NKV radnici 30,08%. Prema polnoj strukturi registrovanih nezaposlenih lica, muškarci čine 49,50%, dok po procjeni demografa u ukupnom stanovništvu učestvuju sa oko 48%. Učešće žena u registrovanoj nezaposlenosti je 50,50%, a u ukupnom stanovništvu oko 52%.

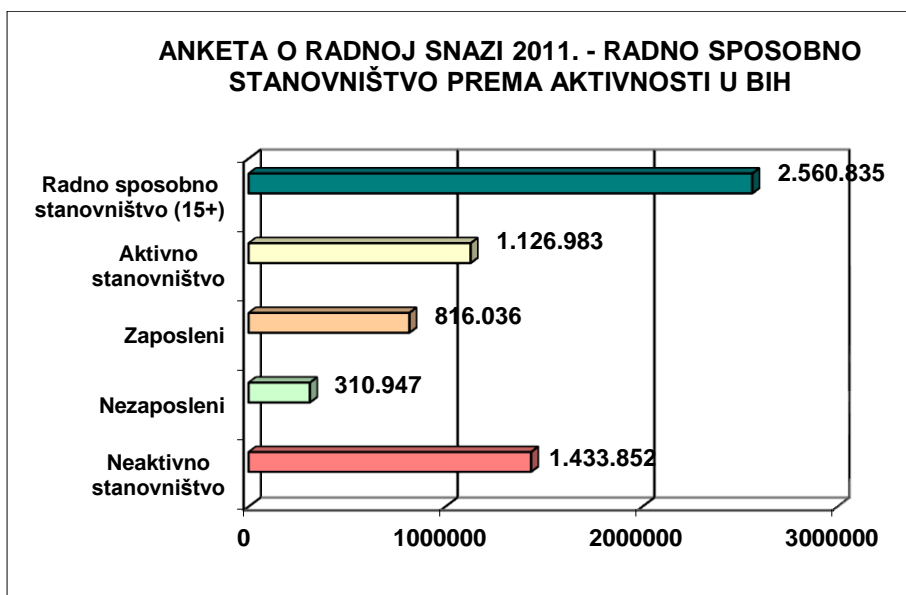
## 2.2.2. ANKETA O RADNOJ SNAZI<sup>7</sup>

Kako bi dobili međunarodno uporedive podatke o tržištu rada, Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku Republike Srpske su od 2006. godine počele provoditi na godišnjem nivou Anketu o radnoj snazi zasnovanu na standardima MOR-a i EUROSTAT-a. Prema rezultatima Ankete o radnoj snazi za 2011. godinu<sup>8</sup>, u BiH radnu snagu (ekonomski aktivno stanovništvo) je činilo 1.126.983 lica, dok je broj neaktivnih iznosio 1.433.852 lica. U okviru radne snage zaposlenih je bilo 816.036 i 310.947 nezaposlenih lica. Anketna stopa nezaposlenosti je značajno manja od registrovane i na nivou BiH za 2011. godinu iznosi 27,6%. Stopa zaposlenosti manja je u odnosu na 2010. godinu za 0,6% i u 2011. godini je 31,9%.

U više od 2,5 miliona radno sposobnih lica, preko 1,1 milion se klasifikuje kao ekonomski aktivno, a nešto iznad 1,4 miliona kao ekonomski neaktivno. Podaci pokazuju da je manje od polovine radno sposobnog stanovništva iznad 15 godina starosti u BiH aktivno (44%) sa uočljivim razlikama među polovima (muškarci-56%, a žene-33%). Stopa aktivnosti od 44,6% još uvijek je vrlo niska po međunarodnim standardima. Broj aktivnih i neaktivnih lica koji čine radno sposobno stanovništvo se smanjio u odnosu na 2010. godinu. Radna snaga – aktivno stanovništvo smanjila se za 2,7%. Broj zaposlenih lica manji je za 3,2%, dok se broj nezaposlenih lica smanjio za 1,3% u odnosu na 2010. godinu.

<sup>7</sup> Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi, 2011.

<sup>8</sup> Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi



Neaktivnost pogađa više od polovine radno sposobnog stanovništva u BiH (56,0% u 2011.), a posebno žene, odnosno 67,2% radno sposobnih žena u BiH. Stopa neaktivnosti žena različita je među entitetima i u 2011. godini iznosila je 70,2% u Federaciji BiH, 61,3% u Republici Srpskoj i 74,1% u Brčko distriktu BiH. Neaktivnost žena nije dovoljno istražen problem u BiH, ali se svakako može povezati sa niskim stepenom obrazovanja i kulturološkim i ekonomskim odlukama koje žene donose unutar domaćinstva. Polna struktura nezaposlenih je: 58,3% muškaraca i 41,7% žena. Obrazovna struktura nezaposlenosti pokazuje da najveći udio 69,8% čine lica sa završenom srednjom školom, 21,9% su lica sa osnovnim obrazovanjem i niže, dok je 8,3% završilo višu školu, fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat.

Tabela 7. Anкета o radnoj snazi – mjere aktivnosti stanovništva u BiH i entitetima (%)					
		BiH	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko distrikt BiH
Stopa aktivnosti (%)	2006.	43,1	43,1	43,3	37,6
	2007.	43,9	42,3	47,0	39,0
	2008.	43,9	42,4	47,0	36,8
	2009.	43,6	41,6	47,4	38,1
	2010.	44,6	42,9	47,9	40,6
	2011.	44,0	42,1	47,8	37,4
Stopa zaposlenosti (%)	2006.	29,7	29,1	30,9	23,7
	2007.	31,2	29,2	35,1	23,4
	2008.	33,6	31,8	37,3	25,1
	2009.	33,1	30,9	37,2	27,0
	2010.	32,5	30,4	36,6	25,8
	2011.	31,9	29,8	36,1	22,9
Stopa nezaposlenosti (%)	2006.	31,1	32,4	28,5	37,1
	2007.	29,0	31,1	25,2	40,0
	2008.	23,4	25,0	20,5	31,9
	2009.	24,1	25,7	21,4	29,2
	2010.	27,2	29,1	23,6	36,4
	2011.	27,6	29,2	24,5	39,0

Izvor: Agencija za statistiku BiH.

### 3. ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA RADA

#### 3.1. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ove Ankete je sagledavanje trenutne situacije u upisnoj politici u obrazovnim institucijama u Bosni i Hercegovini u odnosu na iskazane potrebe tržišta rada za pojedinim zanimanjima. Takođe, cilj ovog istraživanja potreba tržišta rada je i uspostavljanje kontinuiteta u prikupljanju podataka o osnovnim karakteristikama učesnika na tržištu rada i mogućnosti usklađivanja ponude i tražnje na tržištu rada.

#### 3.2. OKVIR I ZADACI ISTRAŽIVANJA

Za provođenje istraživanja korištena su tri anketna obrasca koji su pripremila radna grupa za provođenje ankete. Radnu grupu su činili državni službenici zaposleni u Odsjeku za domaće tržište rada.

U skladu sa postavljenim ciljevima, definisani su i konkretni zadaci ispitivanja:

- Izrada baze podataka uzorka poslodavaca u cilju uspješnog provođenja istraživanja,
- Izrada baze podataka o srednjim školama i fakultetima u cilju uspješnog provođenja istraživanja,
- Analiza i mišljenje poslodavaca i obrazovnih institucija u vezi sa usklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada i
- Izrada i usvajanje odgovarajućih zaključaka i preporuka za unaprijeđenje sistema obrazovanja i mjera aktivne politke zapošljavanja.

#### 3.3. ANKETNI UZORCI

Istraživanje je provedeno na bazi anketnog ispitivanja uzorka poslodavaca, srednjih škola i fakulteta u Bosni i Hercegovini. U anketama su uglavnom korištena pitanja zatvorenog tipa sa ponuđenim modalitetima odgovora. Korištena su tri tipa anketa (za poslodavce, srednje škole i fakultete) i svaki tip ankete se sastojao od tri cjeline:

- Opšti podaci,
- Podaci o zapošljavanju (obrazovanju) i planirane promjene,
- Planirane potrebe u budućem petogodišnjem periodu.

#### 3.4. METODOLOGIJA

Pri izboru načina anketiranja, radi minimiziranja troškova provođenja istraživanja, korištena je elektronska komunikacija, tj. ankete su dostavljane putem e-maila na adrese poslodavaca, srednjih škola i fakulteta. Korišteni su slijedeći načini za realizaciju anketa:

- Slanje odgovora putem e-maila,
- Slanje odgovora putem fax-a,
- Slanje odgovora putem pošte.

Rezultati anketiranja su dati u vidu gotovih izvještaja u tabelarnom obliku, kao i grafičkih prikaza, tako da mogu koristiti i drugim potencijalnim korisnicima.

### **3.5. REALIZACIJA**

Anketiranje ispitanika je vršeno u periodu 15.04. – 15.05.2012. godine. Od utvrđenog uzorka poslodavaca (1.638) u Bosni i Hercegovini odgovorilo je 336 poslodavaca (25,38%) i 312 e-mailova se vratilo zbog promjene elektronske adrese ili zbog nepostojanja firme, što znači da je anketu zaprimilo 1.324 poslodavaca. Od utvrđenog uzorka srednjih škola u BiH (397), na anketu je odgovorilo 106 ili 26,71%, a na poslanih 108 poslanih e-mailova u vezi upitnika za fakultete odgovor je poslalo 28 fakulteta što je 25,92%.

## **4. ANKETA POSLODAVACA**

Za realizaciju anketiranja poslodavaca korištena je anketa za ispitivanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini, a koju je pripremila radna grupa Odsjeka za domaće tržište rada u Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine. Radna grupa u Odsjeku za domaće tržište rada u Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine se opredijelila za anketiranje poslodavaca na godišnjoj osnovi, s obzirom na to da se većina postojećih izvora informiranja o stanju na tržištu rada u Bosni i Hercegovini koristi studijama o tržištu rada koje su provele pojedine međunarodne organizacije i pojedine nevladine organizacije. Osnovni cilj ispitivanja tržišta rada putem ovakve ankete je sticanje realnog uvida u stanje na tržištu, koje se temelji na prikupljanju relevantnih podataka i informacija, kao i ostvarivanje neposrednog kontakata sa poslodavcima.

Pri izboru načina anketiranja korištena su dosadašnja iskustva. Ova anketa sprovedena je na način elektronskog slanja poštom prema svim poslodavcima u Bosni i Hercegovini koji su ujedno i izvoznici iz Bosne i Hercegovine u zemlje EU i druge zemlje. Ovom anketom je bilo obuhvaćeno 1.638 poslodavaca koji su na svoje e-maile dobili „Upitnik o poslodavcu“ koji su trebali popuniti i dostaviti u predviđenom roku od 30 dana, a koji im je bio predočen u istom e-mail-u. Uzorkom su obuhvaćeni registrovani poslodavci u Bosni i Hercegovini koji zapošljavaju pet i više radnika. Od utvrđenog uzorka poslodavaca (1.638) u Bosni i Hercegovini odgovorio je 336 (25,38%) poslodavac i 312 e-mailova se vratilo zbog promjene elektronske adrese ili zbog višeg nepostojanja firme, što znači da je anketu zaprimilo 1.324 poslodavaca. Postotak odgovora na anketu se može podvesti pod relativno zadovoljavajući, s obzirom na način provođenja ankete i nepostojanje direktne komunikacije sa ispitanicima.

Rezultati anketiranja trebalo bi da posluže za prilagođavanje najvažnijih aktivnosti Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine i zavoda i službi zapošljavanja u BiH u odnosu na iskazane potrebe poslodavaca, kao i za realizaciju odgovarajućih mjera i programa aktivne politike zapošljavanja.

### **4.1. REZULTATI ANKETIRANJA POSLODAVACA**

#### **4.1.1. PRIKAZ STRUKTURE POSLODAVACA OBUHVAĆENIM ANKETOM PREMA OBLIKU VLASNIŠTVA, BROJU I STRUKTURI ZAPOSLENIH**

Anketa poslodavaca kao dio Istraživanja tržišta rada BiH u 2012. godini obuhvatila je 336 poslodavaca, odnosno 25,38% određenog uzorka. Ovaj stepen realizacije uzorka nije zadovoljavajući i prvensveno je uzrokovan time što se anketa realizovala putem daljinske



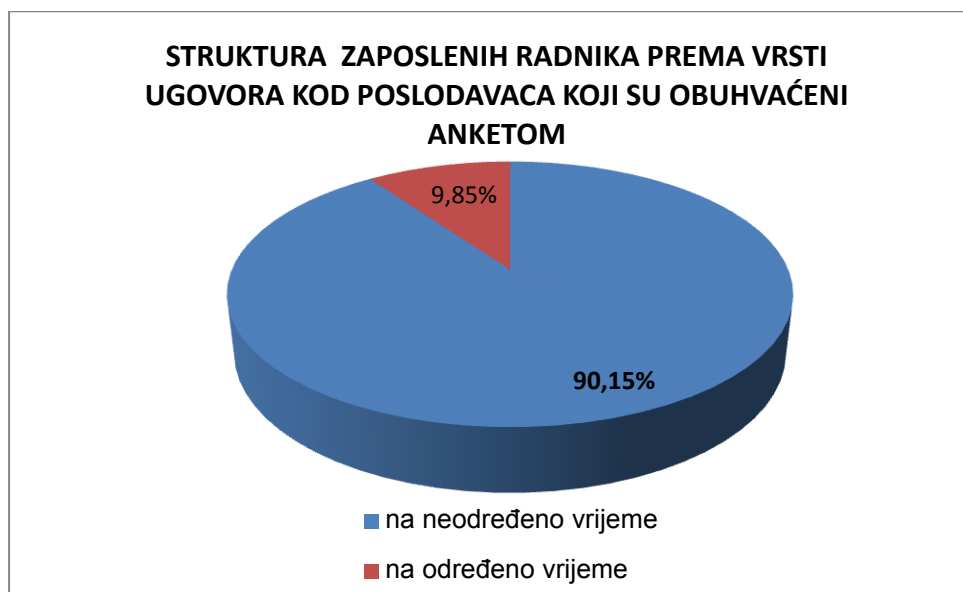
komunikacije (elektronski, pošta i faks), dok se najbolji rezultati postižu direktnom komunikacijom. Takođe, kao što će se pojaviti u rezultatima ankete, pojedini poslodavci nisu odgovorili na sva pitanja ili nisu odgovorili na pravi način, mada je uz anketu išlo i objašnjenje za popunjavanje i kontakt telefoni za dodatna pojašnjenja.

Struktura poslodavaca analizirana je prema obliku vlasništva, broju i strukturi zaposlenih.

	Državno	Privatno	Mješovito	Zadružno
Federacija BiH	24	163	7	0
Republika Srpska	27	74	2	0
Brčko distrikt BiH	2	8	0	0
<b>Ukupno BiH:</b>	<b>53</b>	<b>245</b>	<b>9</b>	<b>0</b>
<b>%</b>	<b>17,26%</b>	<b>79,08%</b>	<b>3,66%</b>	<b>0%</b>

Na pitanje o obliku vlasništva odgovorilo je 307 poslodavaca ili 91,37% od ukupnog broja anketiranih poslodavaca. Prema obliku vlasništva najviše je poslovnih subjekata u privatnom vlasništvu (79,08%), dok je u državnom vlasništvu 17,26% a mješovitih je najmanje (3,66%).

Poslodavci obuhvaćeni ovim istraživanjem su naveli da zapošljavaju ukupno 74.496 radnika, što je 10,84% od ukupnog broja zaposlenih u aprilu 2012. godine u Bosni i Hercegovini (689.985). Od toga najviše radnika je zaposleno na neodređeno vrijeme (90,15%), a na određeno vrijeme ih je 9,85%.



#### 4.1.2 OTPUŠTANJE I ZAPOSŁJAVANJE RADNIKA U 2011. GODINI

Od 307 poslodavaca, njih 162 ili 52,77% su bili prinuđeni u 2011. godini da otpuštaju radnike zbog smanjenja obima poslovanja. Od toga, najviše radnika je otpušteno kod poslodavaca u privatnom vlasništvu (1.146 ili 79,80%), zatim kod firmi u državnom vlasništvu (192 ili 13,37%) i najmanje u preduzećima u mješovitom vlasništvu (98 ili 6,83%).

	Broj lica koji su u 2011. godini napustili firmu / preduzeće zbog smanjenja posla
<b>Državno</b>	<b>192</b>
<b>Privatno</b>	<b>1.146</b>
<b>Mješovito</b>	<b>98</b>
<b>Zadružno</b>	<b>0</b>
<b>Ukupno:</b>	<b>1.436</b>

U isto vrijeme, od uzorka poslodavca koji su popunili anketu njih 96 ili 31,27% su u 2011. godini zaposlili nove radnike. Ukupno je u 2011. godini u uzorku poslodavaca zaposleno 358 novih radnika i to najviše kod privatnih poslodavaca (286 ili 79,88%), dok je kod preduzeća u mješovitom vlasništvu 49 lica ili 13,69%, a u državnom 23 ili 6,43%

2011. godina	Broj lica koji su zaposleni u 2011. godini
<b>Državno</b>	<b>23</b>
<b>Privatno</b>	<b>286</b>
<b>Mješovito</b>	<b>49</b>
<b>Zadružno</b>	<b>0</b>
<b>Ukupno:</b>	<b>358</b>

Iz gore navedene dvije tabele vidi se razlika u povećanom otpuštanju radnika u odnosu na broj zaposlenih u referentnoj godini za 1.078 radnika, što u odnosu na ukupan broj zaposlenih kod poslodavaca u uzorku, od svih firmi koje su odgovorile na anketu, čini 1,45%. Zabrinjava podatak da je velika razlike između otpuštenih i novoprimljenih radnika

u 2012. godini, što je posljedica uticaja globalne ekonomske krize. Gledajući broj zaposlenih u 2011. godini, možemo zaključiti da su nosioci novog zapošljavanja uglavnom preduzeća koja su u privatnom vlasništvu.

#### 4.1.3. PLANIRANI PRILIV I ODLIV RADNIKA U 2012. GODINI

Na pitanje o planiranju zapošljavanja i broju radnika koji će biti zaposlen kod njih na kraju 2012. godine, poslodavci su iskazali pozitivnije odgovore nego u 2011. godini, jer je planirano da ukupan broj zaposlenih 31.12.2012. godine bude neznatno manji nego na kraju 2011. godine (manji za 593 lica ili 0,79%) .

<b>Tabela 11. Planirani broj zaposlenih lica na kraju 2012. godini prema obliku vlasništva u preduzećima</b>	
	Planirani broj lica koji će na dan 31.12.2012. godine biti zaposleno u anketiranim poslodavcima
Državno	17.739
Privatno	49.147
Mješovito	7.017
Zadružno	0
<b>Ukupno:</b>	<b>73.903</b>

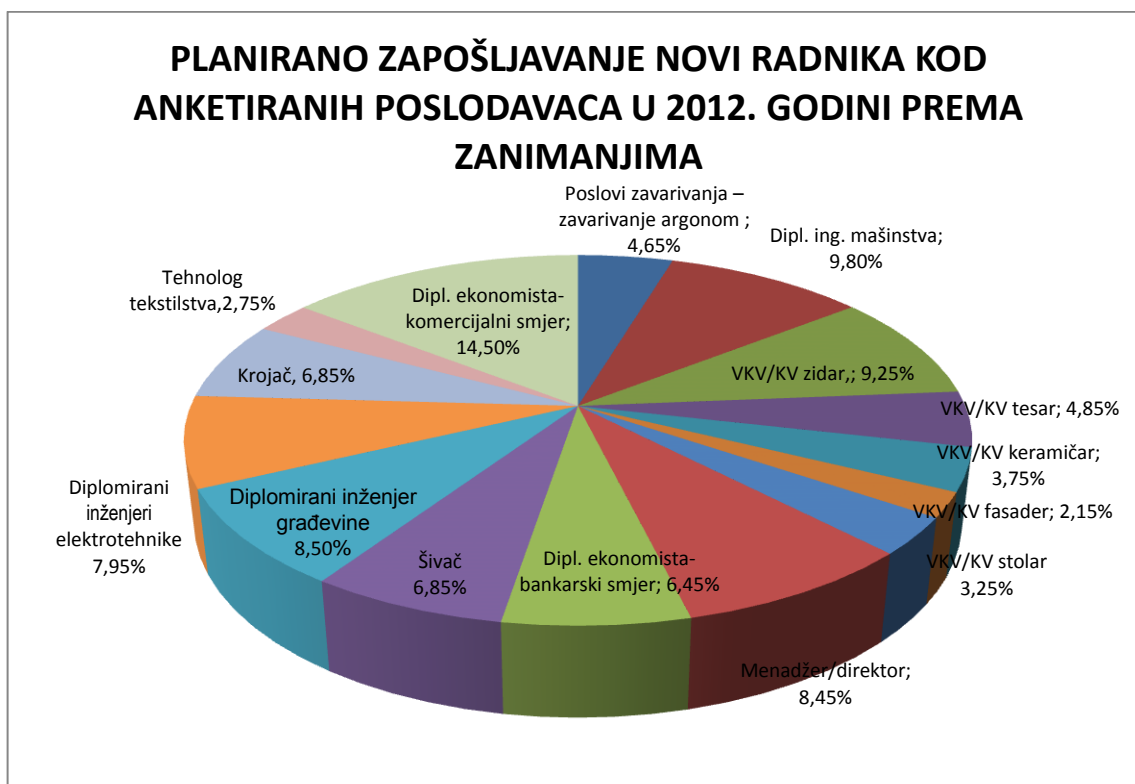
Takođe, pozitivnija su i očekivanja u pogledu mogućih otpuštanja radnika u 2012. godini zbog smanjenja obima posla. Anketirani poslodavci su odgovorili da će do kraja 2012. godine da otpuste 639 lica zbog smanjenja obima poslovanja što je za 44,19% manje nego u 2011. godini.

<b>Tabela 12. Broj zaposlenih lica koji će napustiti preduzeća u 2012. godini prema obliku vlasništva u preduzećima</b>	
	Broj lica koji će u 2012. godini napustiti firmu / preduzeće zbog smanjenja posla
Državno	169
Privatno	377
Mješovito	93
Zadružno	0
<b>Ukupno:</b>	<b>639</b>

Iz tabela 11. i 12. u poglavlju primjećeno je planirano smanjivanje broja zaposlenih radnika u 2012. godini, a potrebno je istaći da broj radnika koji će napustiti firmu znatno manji od broja radnika iz 2011. godine. Zaključak je da se anketirani poslodavci u odgovorima baziraju na razvoj i planiraju širenje svog poslovanja u 2012. godini, a samim time i povećavanje broja zaposlenih

Tabela 13. Planirani broj zaposlenih lica koji će se zaposliti u 2012. godini prema obliku vlasništva u preduzećima	
	Planirani broj novih lica koji će biti zaposleni 2012. godine
Državno	136
Privatno	381
Mješovito	22
Zadružno	0
<b>Ukupno:</b>	<b>539</b>

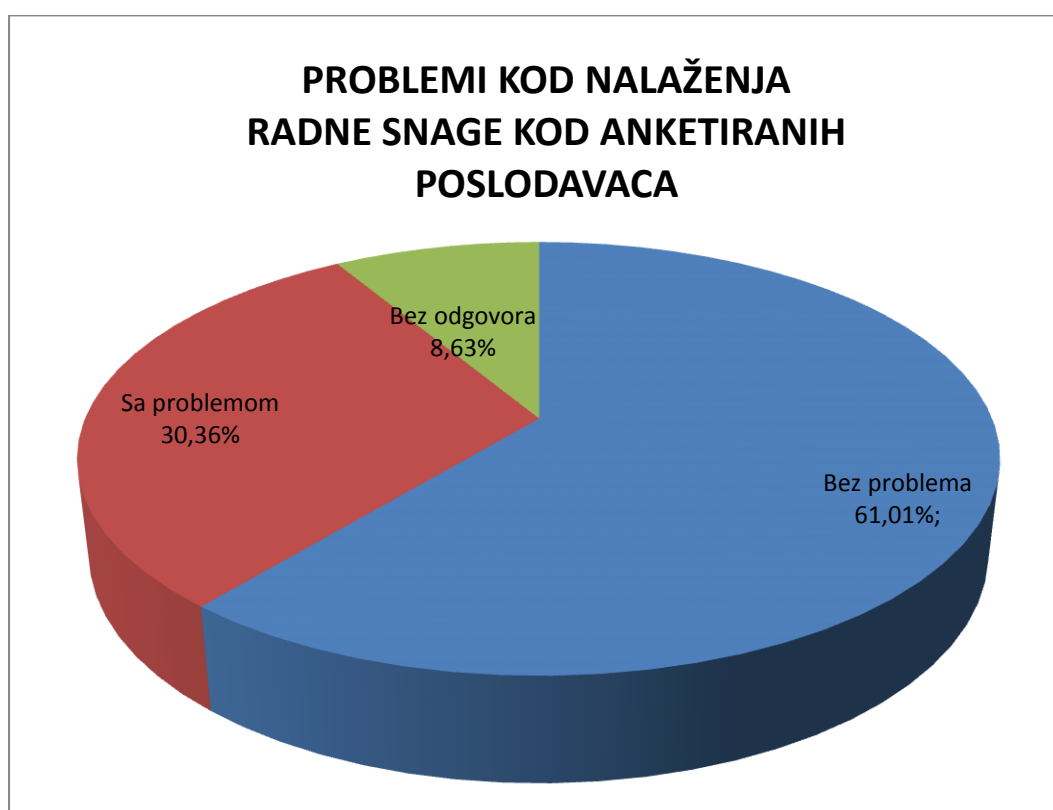
Ukupno je planirano zapošljavanje u 204 kompanije koje su ponudile ovaj odgovor 539 novih lica. Prema zanimanjima koja su zastupljena najviše će biti zaposleno: diplomiranih ekonomista komercijalnog smjera, diplomiranih inženjera mašinstva i diplomiranih inženjera građevine. Od stručnih zanimanja trećeg i/ili petog stepena najviše je traženo: šivača, krojača, tesara, varioca sa atestom za varenje argonom i keramičara.



Na ovom uzorku se potvrdilo da poslodavci i dalje veliku tražnju imaju za radnicima sa visokom stručnom spremom, da su najtraženija proizvodna zanimanja trećeg stepena u građevinskoj, metalskoj i tekstilnoj struci (tu postoji tradicija razvoja ovih privrednih grana u BiH) i da su iznenađujuće traženi kadrovi sa menadžerskim sposobnostima radi rukovođenja kompanijama ili njihovim posebnim dijelovima.

#### 4.1.4. NAČIN PRONALAZENJA NOVIH RADNIKA NA TRŽIŠTU RADA

Kod ovog pitanja od 336 firmi koje su odgovorile na anketu njih 23 (8,63%) nije uopšte odgovorilo na ova pitanja. 61,01% je odgovorilo da nije imalo problema da pronade radnu snagu, a njih 30,36% je odgovorilo da jesu. Najviše problema su imala preduzeća u privatnom vlasništvu (preko 60%), koja su i najveći nosioci otvaranja novih radnih mjesta.



Kompanije koje su navele da su imale problema kod nalaženja odgovarajuće radne snage, najviše su se žalile na pronalaženje radne snage sa KV/VKV stepenom stručne spreme sa odgovarajućim radnim iskustvom i specifičnim znanjima i lica sa menadžerskim sposobnostima za upravljanje firmama na raznim nivoima upravljanja.

<b>Tabela 14. Spisak zanimanja koja su "deficitarna" na tržištu rada prema anketiranim poslodavcima</b>	
<b>Naziv zanimanja</b>	<b>Razlog nedostatka</b>
Varioci za zavarivanje argonom	Nedostatak varioca sa certifikatom
Dipl. ing. mašinstva	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage; Nezadovoljstvo sa ponuđenom platom
Kontrolor u proizvodnji	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV zidari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV tesari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV keramičari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV fasaderi	Nedostatak radnika sa iskustvom
Dobar i odgovoran menadžer - direktor	Nedostatak VSS sa odgovarajućim iskustvom
Komercijalista	Nedostatak VSS/VŠS sa odgovarajućim iskustvom
Šivač	Nedostatak radnika sa iskustvom; slaba zainteresovanost nezaposlenih
Diplomirani inženjeri građevine	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage
Diplomirani inženjeri elektrotehnike	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage
Kovač	Nedostatak radnika sa iskustvom; nepostojanje obrazovane radne snage
Strojokovač	Nedostatak radnika sa iskustvom; nepostojanje obrazovane radne snage
Brusač	Nedostatak radne snage sa iskustvom
VKV/KV livci	Nedostatak mlađe radne snage sa iskustvom
Rukovaoc motornom pilom	Nedostatak mlađe radne snage sa iskustvom; Nepostojanje lica sa obrazovanjem za ovo zanimanje
Rukovaoc šumskim traktorom	Nedostatak radne snage sa iskustvom, Nezainteresovanost nezaposlenih lica.
Tekstilni konstruktori,	Nezainteresovanost nezaposlenih lica zbog ponuđene zarade
Tehnolog tekstilstva,	Nezainteresovanost nezaposlenih lica zbog ponuđene zarade
Modni dizajner	Nedostatak radnika sa iskustvom

Najviše anketiranih poslodavaca je kao razlog navelo da je odgovarajuće radno iskustvo prepreka kod zapošljavanja na novo radno mjesto (44%). Slijedi nezainteresovanost zaposlenih sa traženim zanimanjima iz različitih razloga, a zatim je još jedan razlog nedovoljna visina ponuđene plate (12%). Na nepostojanje specifičnih znanja i vještina kod radnika žali se 9% anketiranih poslodavaca i druge razloge navodi 19%.



#### 4.1.5. PREGLED NAČINA PRONALAZENJA NOVIH RADNIKA

Kod ovog pitanja anketirani poslodavci su imali mogućnost da odgovore na koji način najčešće pronalaze potrebnu novu radnu snagu. Sa stanovišta javnih službi za zapošljavanje, ovo pitanje je zanimljivo radi ocijene o njihovoj ulozi na tržištu rada i mogućnosti daljeg poboljšanja saradnje sa poslodavcima.



Najviše poslodavaca novu radnu snagu nalazi putem lične i neposredne komunikacije (njih 152 ili 45,92%), zatim putem posredovanja javnih službi za zapošljavanje (27,08%), onda putem javnog oglasa u nekim od medija (18,18%) i na ostale načine 0,19%. Kod ovog pitanja od 336 firmi koje su odgovorile na anketu njih 23 (8,63%) nije uopšte odgovorilo na ova pitanja.

Ovo nas upućuje na zaključke da poslodavci ipak preferišu neposredni pristup kod pronalaženja nove radne snage, istovremeno imajući u vidu činjenicu da za većinu zanimanja na tržištu rada u BiH postoji suficit radne snage koja je dostupna u svakom momentu.

#### **4.1.6. NEDOSTAJUĆA POSEBNA ZNANJA I VJEŠTINE I POTREBE ZA OBUKAMA ZAPOSLENIH**

Na pitanja o traženim dodatnim znanjima i vještinama, najviše poslodavaca preferira poznavanje specifičnih vještina vezano za pojedino radno mjesto (preko 62%), zatim poznavanje rada na računaru (opšte i specijalističko vezano za pojedine programske pakete) (24%), poznavanje stranih jezika (9%) te da imaju vozačku dozvolu (5%).

<b>Tabela 15. Spisak potrebnih dodatnih znanja i vještina kod radnika prema anketiranim poslodavcima</b>
<b>Potrebna dodatna znanja i vještine</b>
Poznavanje opreme, Projektovanje izrada tehničke dokumentacije, Dobro poznavanje procesa prerade drveta, Dobro poznavanje poslova i operacija u građevinarstvu, Vozačka dozvola, 3D prezentacija proizvoda, Rad na računaru, Poznavanje tržišta, Poznavanje prodajnih vještina, Opšte managerske vještine, Engleski jezik, Posjedovanje licence certificirani računovođa, Rad na softverima - auto cad, google skech up, corel draw X5

Anketirani poslodavci najviše su zainteresovani za dodatne obuke za određene poslove u okviru radnog mjesta (43,97%) i za dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju radnika u okviru veriifkovane institucije (29,64%). Uglavnom se može zaključiti da su svi poslodavci zainteresovani za dodatna osposobljavanja radnika i u tom smislu postoji potreba za intervencijama javnih službi za zapošljavanje za provođenje programa aktivne politike zapošljavanja koji se tiču obuka, prekvalifikacija i dokvalifikacija.



Tabela 16. Potrebe za dodatnim osposobljavanjem radnika prema anketiranim poslodavcima

Vrsta potrebe za dodatnim osposobljavanjem zaposlenika	Broj firmi
Sticanje posebnih vještina u verifikovanoj ustanovi	81
Obuka za određene poslove u okviru radnog mjesta	135
Dokvalifikacija i prekvalifikacija u okviru verifikovane institucije	91
Ostalo	0
<b>Ukupno:</b>	<b>307</b>

#### 4.1.7. ČINJENICE

- Anketa poslodavaca je kao dio Istraživanja tržišta rada BiH u 2012. godini obuhvatila 336 poslodavaca, odnosno 25,38% određenog uzorka. Ovaj stepen realizacije uzorka je uzrokovan time što se anketa realizovala putem daljinske komunikacije (elektronski, pošta i faks).
- Prema obliku vlasništva najviše je poslovnih subjekata u privatnom vlasništvu (79,08%), dok je u državnom vlasništvu 17,26% a mješovitih je najmanje (3,66%).
- Poslodavci obuhvaćeni ovim istraživanjem su naveli da zapošljavaju ukupno 74.496 radnika, što je 10,84% od ukupnog broja zaposlenih u aprilu 2012. godine u Bosni i Hercegovini (689.985).
- Od uzorka poslodavca koji su popunili anketu njih 96 ili 31,27% su u 2011. godini zaposlili nove radnike. Ukupno je u 2011. godini u uzorku poslodavaca zaposleno 358 novih radnika i to najviše kod privatnih poslodavaca (286 ili 79,88%), dok je kod preduzeća u mješovitom vlasništvu 49 lica ili 13,69%, a u državnom 23 ili 6,43%. Privredni subjekti u privatnom vlasništvu su nosioci novog zapošljavanja.
- Na ovom uzorku se potvrdilo da poslodavci i dalje veliku tražnju imaju za radnicima sa visokom stručnom spremom, da su najtraženija proizvodna zanimanja trećeg stepena u građevinskoj, metalskoj i tekstilnoj struci, a posebna specifičnost su traženi kadrovi sa menadžerskim sposobnostima radi rukovođenja kompanijama ili njihovim posebnim dijelovima.
- Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca 61,01% je odgovorilo da nije imalo problema da pronade radnu snagu, a njih 30,36% je odgovorilo da jesu. Najviše

**problema su imala preduzeća u privatnom vlasništvu (preko 60%), koja su i najveći nosioci otvaranja novih radnih mjesta.**

- **Kompanije koje su navele da su imale problema kod nalaženja odgovarajuće radne snage, najviše su se žalile na pronalaženje radne snage sa odgovarajućim radnim iskustvom i specifičnim znanjima i lica sa menadžerskim sposobnostima za upravljanje firmama na raznim nivoima upravljanja.**
- **Najviše poslodavaca novu radnu snagu nalazi putem lične i neposredne komunikacije (njih 152 ili 45,92%), zatim putem posredovanja javnih službi za zapošljavanje (27,08%), onda putem javnog oglasa u nekim od medija (18,18%) i na ostale načine 0,19%.**
- **Anketirani poslodavci najviše su zainteresovani za dodatne obuke za određene poslove u okviru radnog mjesta (43,97%) i za dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju radnika u okviru veriifikovane institucije (29,64%).**

## **5. ANKETIRANJE SREDNJIH ŠKOLA**

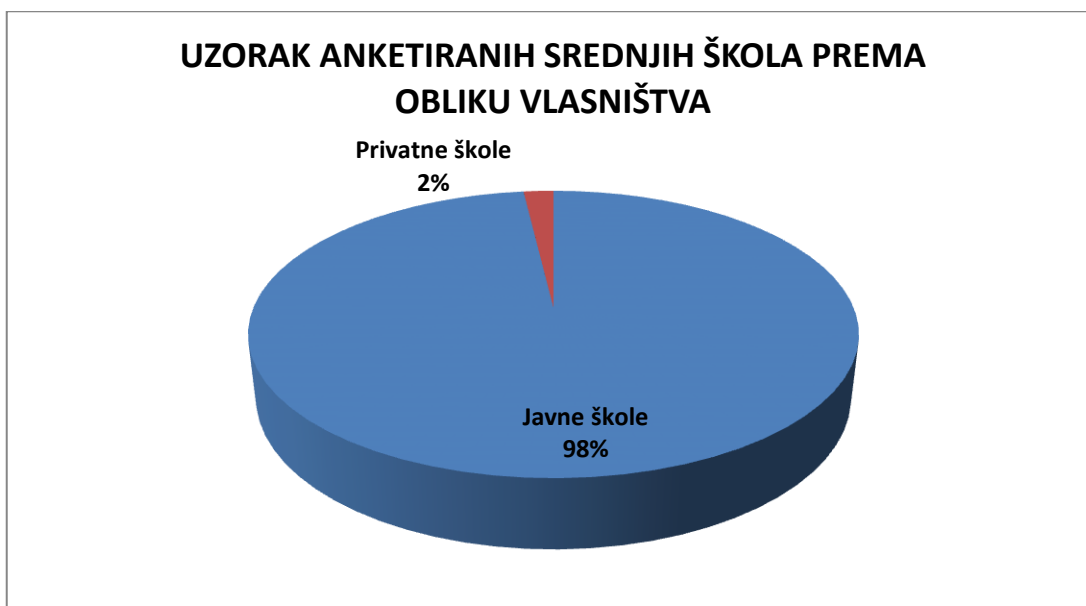
Za realizaciju anketiranja srednjih škola korišten je Upitnik koji je pripremila radna grupa Odsjeka za domaće tržište rada u Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine. Osnovni cilj ispitivanja srednjoškolskog obrazovanja u BiH putem ovakvog upitnika je sticanje saznanja o obrazovnim smjerovima i zanimanjima koje proizvodi srednjoškolski obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini.

Ova anketa provedena je na način da se Upitnik slao putem e-maila na adrese srednjih škola u BiH. Ovom anketom je bilo obuhvaćeno 397 srednjih škola koji su na svoje e-mailove dobili „Upitnik o srednjim školama“ koji su trebali popuniti i dostaviti u predviđenom roku od 30 dana, a koji im je bio predložen u istom e-mail-u. Od utvrđenog uzorka (397 srednjih škola) odgovorio je 106 ili 26,71%. Postotak odgovora na anketu se može podvesti pod relativno nezadovoljavajući, s obzirom da je tek četvrtina škola odgovorila na pitanja.

Rezultati anketiranja trebalo bi da posluže za prilagođavanje obrazovnih smjerova i zanimanja u srednjim školama sa potrebama tržišta rada.

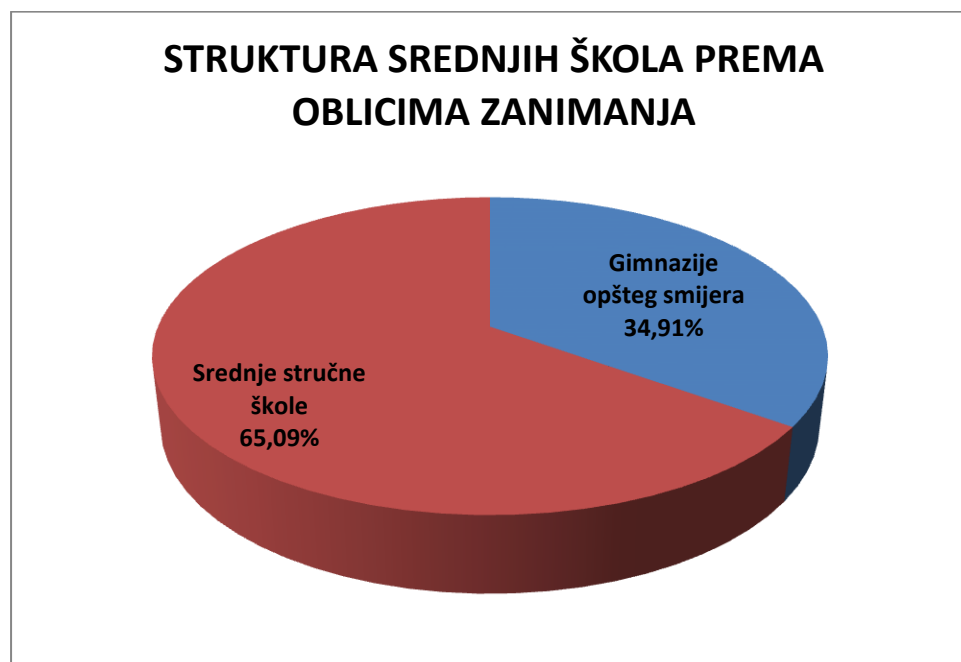
### **5.1. REZULTATI ANKETIRANJA SREDNJIH ŠKOLA**

Od 397 poslanih e-mailova u vezi upitnika za srednje škole odgovor je poslalo 106 škola što je 26,71%. Od toga su 104 škole javne ustanove i imaju budžetsko finansiranje, a 2 škole su privatnog karaktera. Isto tako, od 106 srednjih škola, 59 su srednjoškolski centri (obrazuju za dvije ili više grupa zanimanja), a 47 su srednje škole za zanimanja iz jedne struke.



### 5.1.1. PRIKAZ STRUKTURE SREDNJIH ŠKOLA PREMA SMJEROVIMA OBRAZOVANJA I ZANIMANJIMA

Od 106 srednjih škola koji su poslali odgovore, njih 37 ili 34,91% obrazuju za profile gimnazije opšteg smjera, a 69 škola ili 65,09% obrazuju za neki vid stručnog zanimanja. U ukupnom uzorku nalazi se 59 školskih centara koji obrazuju za dvije ili više obrazovne struke (55,66%) i 47 srednjih škola gimnazija opšteg smjera ili srednjih stručnih škola (44,34%). Od ukupnog broja škola koje su odgovorile na upitnik, 74 ili 69,81% su iz Federacije BiH, 31 škola ili 29,25% je iz Republike Srpske, a 1 škola ili 0,94% je iz Brčko distrikta BiH. Prema strukturi vlasništva, 104 škole su javne ustanove, a dvije srednje škole su privatne.



Od 106 srednjih škola najviše obrazovnih profila nose: gimnazija, ekonomija, pravo i trgovina, mašinstvo i obrada metala, ugostiteljstvo i turizma te građevinsko-geodetska škola. Ukupno je u svih 106 srednjih škola trenutno u svim profilima se obrazuje 28.729 đaka, dok je u pet najbrojnijih profila skoro dvije trećine đaka (63,54%, odnosno 18.255 đaka). Zanimljivo je da je obrazovni profil gimnazija ubjedljivo najbrojniji sa 7.975 đaka ili 27,76%. To znači da u startu imamo četvrtinu đaka koja se obrazuje u srednjim školama samo za nastavak budućeg školovanja.

**Tabela 17. Pregled najbrojnijih obrazovnih struka u anketiranim srednjim školama u BiH**

Naziv obrazovne struke	Broj učenika
Gimnazija	7.975
Ekonomija, pravo i trgovina	3.924
Mašinska	2.951
Ugostiteljstvo i turizam	1.876
Građevinsko-geodetska	1.529
Zdravstvo	874
Saobraćaj	722
Elektrotehnička	688
Ostale struke	8.190
<b>Ukupno</b>	<b>28.729</b>

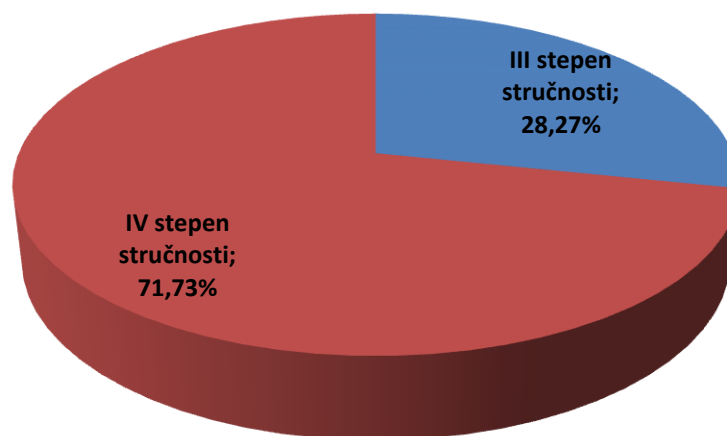
Što se tiče najbrojnijih zanimanja, sem gimnazije – opšti smjer gdje je 7.975 učenika, najbrojnija su slijedeća zanimanja: ekonomski tehničar, mašinski tehničar, konobar, trgovac - prodavač, tehničar elektroenergetike, ugostiteljski tehničar, automehaničar i kuvar. Na ova zanimanja otpada 7.033 đaka ili 24,48% od ukupnog broja đaka. Ali, ako uzmemo u obzir i gimnazijalce – opšti smjer (7.975), dobijamo da ovaj udio iznosi 15.008, odnosno 52,24%.

**Tabela 18. Pregled najbrojnijih zanimanja za koja se obrazuju đaci u anketiranim srednjim školama u BiH**

Naziv zanimanja	Broj učenika
Ekonomski tehničar	1.823
Mašinski tehničar	1.064
Konobar	967
Trgovac - prodavač	876
Tehničar elektroenergetike	719
Ugostiteljski tehničar	574
Automehaničar	522
Kuvar	488

Od svih zanimanja koja su prisutna u anketiranim srednjim školama, 8.214 ili 28,27% se školuje za zanimanja III stepena stručnosti, dok se 20.515 đaka ili 71,73% obrazuje za zanimanja IV stepena stručnosti.

**STEPEN OBRAZOVANJA U ANKETIRANIM SREDNJIM ŠKOLAMA U BiH**

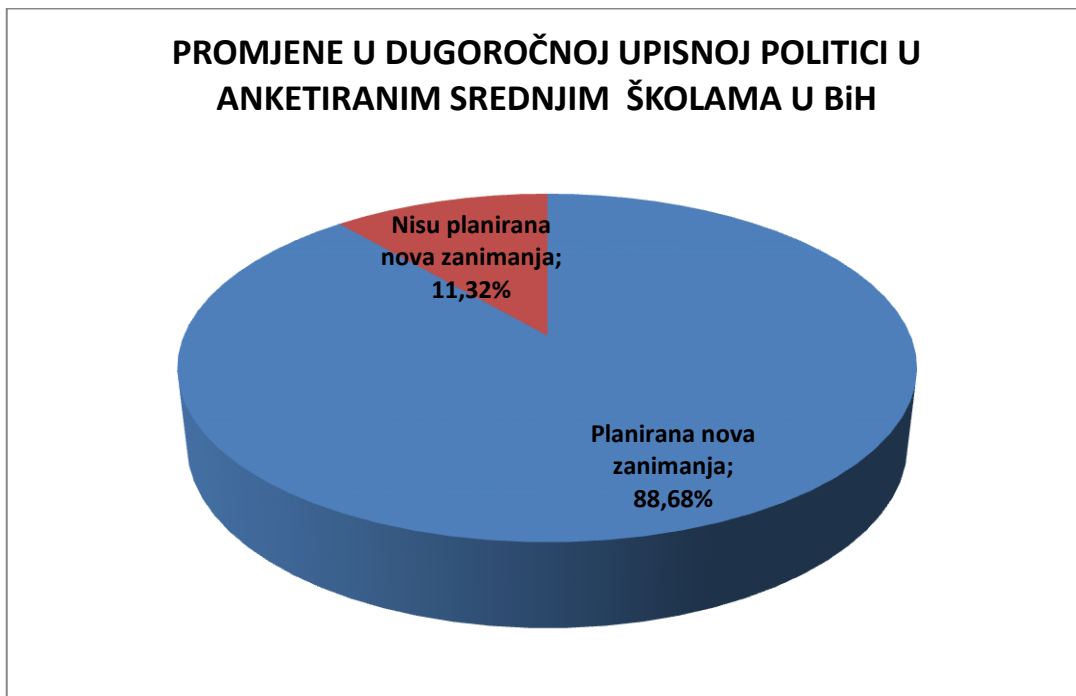


## 5.1.2. PRIKAZ STRUKTURE SREDNJIH ŠKOLA PREMA PLANIRANOJ UPISNOJ POLITICI

Od 106 srednjih škola koji su odgovorili na Upitnik, na pitanje o planiranim novim smjerovima i zanimanjima, njih 33 srednjih škola ili 31,13% planira u školskoj 2012/2013. da upisuje nove obrazovne profile i zanimanja.

Tabela 19. Pregled novih zanimanja koja su planirana u upisnim u anketiranim srednjim školama u BiH	
Zanimanja	
Tehničar drumskog saobraćaja	Obučarski tehničar
Tehničar za mehatroniku	Proizvođač i monter Al i PVC prozora i vrata
Vozač motornih vozila	Plinski i vodoinstalater
Armirač-betonirac	Bravar
Moler suhe gradnje	Tehničar telekomunikacija
Kamenorezac	Mesari
Kuhar-tehnolog	Tehničar cestovnog prometa
Konobar-tehnolog	Elektromonter
Poslastičar-tehnolog	Mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama (CNC)
Trgovac	Web dizajner
Ekonomski tehničar	Elektrotehničar računarstva
Frizer-vlasuljar	Cvjećar - vrtlar
Keramičar, podopolagač	Kovač
Arhitektonski tehničar	Mehaničar šinskih vozila
Mašinski tehničar energetike	Autolakirer
Tehničar za mehatroniku vozila	Automehaničar
Instalater	Ekološki tehničar
Tapetar	Grafički tehničar
Stolar	Zavarivač
Krojač	Poljoprivredni tehničar
Ekonomski tehničar	Ekonomski tehničar-komercijalni smijer
Zidar-fasader-izolater	Elektrotehničar
Armirač-betonirac	Elektrotehničar energetike
Stolar	Poslovno-pravni tehničar
Mašinski tehničar energetike	Tehničar za vozila i vozna sredstva
Frizer-vlasuljar	Poslovni sekretar
Keramičar, podopolagač	Trgovački tehničar
Arhitektonski tehničar	Ekonomski tehničar-finansijski smijer
Ekonomski tehničar-carinski tehničar	Ekonomski tehničar-poslovno pravni tehničar

Na pitanje o Planu upisa učenika za za period od 2013-2017. godina, od 106 srednjih škola koje su poslale odgovore, njih 94 ili 88,68% planira istu upisnu politiku kao i prije, a njih 12 ili 11,32% planiralo je otvaranje novih obrazovnih profila ili nova zanimanja.



### 5.1.3. ČINJENICE

- Na poslani Upitnik je odgovorilo 106 srednjih škola ili 26,71% od ukupnog uzorka. Postotak odgovora na anketu se može podvesti pod relativno nezadovoljavajući, s obzirom da je tek četvrtina škola odgovorila na pitanja.
- Od 106 srednjih škola najviše obrazovnih profila nose: gimnazija, ekonomija, pravo i trgovina, mašinstvo i obrada metala, ugostiteljstvo i turizam i građevinsko-geodetska škola.
- Ukupno u svih 106 srednjih škola trenutno u svim profilima se obrazuje 28.729 đaka, dok je u pet najbrojnijih profila skoro dvije trećine đaka (63,54%, odnosno 18.255 đaka).
- Upisna politika u srednje škole je uglavnom ista iz godine u godinu s obzirom na nezainteresovanost srednjih škola da usklade upisnu politiku sa potražnjom na tržištu rada.
- Nezadovoljavajući broj srednjih škola je odgovorio na pitanje dugoročnog plana upisne politike. Od toga 11,32% planiralo je otvaranje novih obrazovnih profila ili nova zanimanja, što pokazuje da nije prisutan proces planiranja potreba budućih kadrova na tržištu rada.

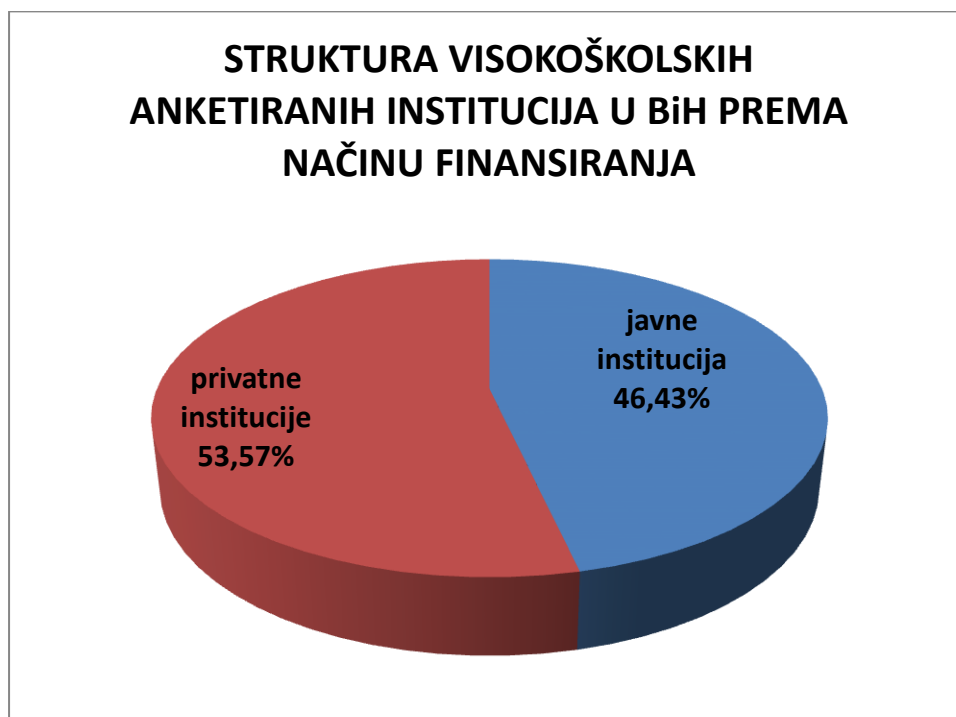
## 6. ANKETIRANJE FAKULTETA

Za realizaciju anketiranja fakulteta korišten je Upitnik koji je pripremila radna grupa Odsjeka za domaće tržište rada u Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine. Osnovni cilj ispitivanja visokoškolskih institucija u BiH putem ovakvog upitnika je sticanje saznanja o odsjecima i smjerovima za koje se obrazuju studenti na fakultetima u Bosni i Hercegovini.

Ova anketa provedena je na način da se Upitnik slao putem e-maila na e-mail adrese fakulteta u BiH. Ovom anketom je bilo obuhvaćeno 108 univerziteta i fakulteta koji su na svoje e-mailove dobili „Upitnik“ koji su trebali popuniti i dostaviti u predviđenom roku od 30 dana, a koji im je bio predložen u istom e-mail-u. Od utvrđenog uzorka (108) odgovorilo je 28 ili 25,92%. Postotak odgovora na anketu se može podvesti pod nezadovoljavajući. Zato je analiza obuhvatila samo osnovne činjenice koje su se na anketiranom uzorku mogle potvrditi.

### 6.1. REZULTATI ANKETIRANJA FAKULTETA

Od 108 poslanih e-mailova u vezi upitnika za visokoškolske ustanove, odgovor je poslalo 28, što je 25,92%. Od toga su njih 13 javne ustanove (46,43%) i imaju budžetsko finansiranje, a 15 fakulteta (ili 53,57%) su privatnog karaktera. Samim tim dolazi u pitanje relevantnost uzorka zbog neadekvatnog stepena realizacije. Od 28 fakulteta koji su poslali odgovore 15 je društvenog smjera, 4 prirodnog smjera i 9 tehničkog smjera.





### 6.1.1. PRIKAZ STRUKTURE FAKULTETA PREMA SMJEROVIMA OBRAZOVANJA

Od ukupno 8.102 studenta koji su trenutno na studijama na anketiranim univerzitetima i fakultetima, ubjedljivo najviše ih studira u studijskoj grupi Ekonomija (2.331), zatim Pravo 652, Saobraćaj 599 itd. Na osam najvećih studijskih odsjeka studira 5.183 studenata ili 63,85% od ukupnog broja studenata iz uzorka.

**Tabela 20. Pregled najbrojnijih studijskih grupa na anketiranim fakultetima u BiH**

Naziv	Broj studenata
Ekonomija	2.331
Pravo	652
Saobraćaj	599
Elektrotehnika	415
Uprava	335
Engleski jezik i književnost	309
Sport i fizička kultura	287
Građevinarstvo	245

Iz priloženog možemo vidjeti da u uzorku anketiranih fakulteta dominiraju studije na društvenim smjerovima, koji su najatraktivniji. S druge strane, odranije je poznata činjenica da među registrovanim nezaposlenim licima sa VSS ima najviše lica iz oblasti ekonomije i prava, ali za njima postoji i najveća tražnja.

### 6.1.2. PLANIRANA UPISNA POLITIKA U VISOKO-OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA

Od 28 visokoškolskih institucija koji su odgovorili na upitnik na pitanje „Da li planiraju otvaranje novih smijerova“ sa DA je odgovorilo 11 ili 39,29% a sa NE 17 ili 60,71%, s tim da je jedan privatni univerzitet odgovorio da planira da otvori 2 nova fakulteta, a ne smjera, tako da svega 7 fakulteta planira da otvori nove smjerove.

<b>Tabela 21. Pregled planiranih novih studijskih grupa u školskoj 2012/2013 na anketiranim fakultetima u BiH</b>	
<b>Odsjek</b>	<b>Smjer</b>
Ekonomija	Evropske integracije
Ekonomija	Kvantitativna ekonomska analiza
Ekonomija	Međunarodna ekonomija
Menadžment	Bankarstvo i osiguranje
Menadžment	Makroekonomski menadžment
Menadžment	Menadžment i informacione tehnologije
Visoka poslovna škola	Industrija bankarstva i osiguranja
Visoka poslovna škola	Preduzetništvo i ekonomika poslovanja
Visoka poslovna škola	Računovodstvo i revizija
Visoka poslovna škola	Razvoj poslovnih informacijskih sistema
Visoka poslovna škola	Turizam
Stomatološke sestre	Higijeničari
Saobraćajno inženjerstvo	Saobraćajno inženjerstvo
Poslovna informatika	Poslovna informatika
Diplomski studij prehrambeno inženjerstvo	--
Odsjek za arhitekturu	--
Odsjek za genetiku i bioinženjering	--
Odsjek za elektrotehniku	--
Akušerstvo	--
Okupaciona terapija	--
Nutricionistika	--
Fakultet stranih jezika	Njemački jezik i književnost
Fakultet stranih jezika	Engleski jezik i primjenjene studije
Geodezija	II ciklus

Zanimljivo je primjetiti da je čak 11 novih smjerova u oblasti ekonomije i menadžmenta, što pokazuje da se fakulteti vode prvenstveno zainteresovanošću budućih studenata za upis na pojedine studije.

Pitanje o Okvirnom planu upisa učenika za period od 2013.-2017.godine je pokazao da od 28 fakulteta 3 ili 10,71% su odgovorila da planiraju nove smjerove, a 25 ili 89,29% ostalih su odgovorili da su planirali upis istih smjerova kao do sada.

### 6.1.3. ČINJENICE

- Od utvrđenog uzorka (108) odgovorilo je 28 ili 25,92%, tako da se postotak odgovora na anketu ne može podvesti pod zadovoljavajući.

- Od ukupno 8.102 studenta koji su trenutno na studijama na anketiranim univerzitetima i fakultetima, ubjedljivo najviše ih studira u studijskoj grupi Ekonomija (2.331), zatim Pravo (652) i Saobraćaj (599).
- Od 28 visokoškolskih institucija koji su odgovorili na upitnik na pitanje „Da li planiraju otvaranje novih smijerova“ sa DA je odgovorilo 11 ili 39,29% a sa NE 17 ili 60,71%,
- Upisna politika na fakultetima je uglavnom ista iz godine u godinu s obzirom na zainteresovanost fakulteta da usklade upisnu politiku sa potražnjom na tržištu rada.
- Pitanje o Okvirnom planu upisa učenika za period od 2013.-2017.godine je pokazao da od 28 fakulteta 3 ili 10,71% su odgovorila da planiraju nove smjerove, a 25 ili 89,29% ostalih su odgovorili da su planirali upis istih smjerova kao do sada.
- Nezadovoljavajući broj fakulteta je odgovorio na pitanje dugoročnog plana upisne politike, što pokazuje da upisna politika slabo reaguje na potrebe tržišta rada.

## 7. ZAKLJUČNA ZAPAŽANJA

- Istraživanje tržišta rada BiH u 2012. godini obuhvatilo 336 poslodavaca, odnosno 25,38% određenog uzorka, 106 srednjih škola ili 26,71% od ukupnog uzorka i 28 univerziteta i fakulteta ili 25,92% od uzorka, tako da se postotak realizacije Istraživanja ne može podvesti pod zadovoljavajući.
- Ovaj stepen realizacije uzorka je uzrokovan time što se anketa realizovala putem daljinske komunikacije (elektronski, pošta i faks).
- Na ovom uzorku se potvrdilo da poslodavci i dalje veliku tražnju imaju za radnicima sa visokom stručnom spremom, da su najtraženija proizvodna zanimanja trećeg stepena u građevinskoj, metalnoj i tekstilnoj struci, a posebna specifičnost su traženi kadrovi sa menadžerskim sposobnostima radi rukovođenja kompanijama ili njihovim posebnim dijelovima.
- Od ukupnog broja anketiranih poslodavaca njih 61,01% je odgovorilo da nije imalo problema da pronade radnu snagu, a njih 30,36% je odgovorilo da jesu. Najviše problema su imala preduzeća u privatnom vlasništvu (preko 60%), koja su i najveći nosioci otvaranja novih radnih mjesta.

- **Kompanije koje su navele da su imale problema kod nalaženja odgovarajuće radne snage, najviše su se žalile na pronalaženje radne snage sa odgovarajućim radnim iskustvom i specifičnim znanjima i lica sa menadžerskim sposobnostima za upravljanje firmama na raznim nivoima upravljanja.**
- **Anketirani poslodavci najviše su zainteresovani za dodatne obuke za određene poslove u okviru radnog mjesta (43,97%) i za dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju radnika u okviru verifikovane institucije (29,64%).**
- **Od 106 srednjih škola najviše obrazovnih profila nose: gimnazija; ekonomija, pravo i trgovina, mašinstvo i obrada metala, ugostiteljstvo i turizam i građevinsko-geodetska škola.**
- **Trenutno se u svih 106 srednjih škola, u svim profilima, obrazuje 28.729 đaka, dok je u pet najbrojnijih profila skoro dvije trećine đaka (63,54%, odnosno 18.255 đaka).**
- **Upisna politika u srednje škole je uglavnom ista iz godine u godinu s obzirom na nezainteresovanost srednjih škola da usklade upisnu politiku sa potražnjom na tržištu rada.**
- **Nezadovoljavajući broj srednjih škola je odgovorio na pitanje dugoročnog plana upisne politike. Od toga 11,32% planiralo je otvaranje novih obrazovnih profila ili nova zanimanja, što pokazuje da nije prisutan proces planiranja potreba budućih kadrova u odnosu na dešavanja na tržištu rada.**
- **Od ukupno 8.102 studenta koji su trenutno na studijama na anketiranim univerzitetima i fakultetima, ubjedljivo najviše ih studira u studijskoj grupi Ekonomija (2.331), zatim Pravo (652) i Saobraćaj (599).**
- **Upisna politika na fakultetima je uglavnom ista iz godine u godinu bez obzira na potražnju na tržištu rada.**
- **Nezadovoljavajući broj fakulteta je odgovorio na pitanje dugoročnog plana upisne politike, što pokazuje da upisna politika slabo reaguje na potrebe tržišta rada.**

## **8. GENERALNE PREPORUKE**

- 1. Uskladiti upisne politike obrazovnih institucija sa potrebama na tržištu rada.**
- 2. Unaprijediti saradnju obrazovnih institucija, javnih službi za zapošljavanje i poslodavaca u kreiranju upisnih politika, naročito u srednjoškolskom obrazovanju.**
- 3. Jačati funkcije profesionalnog i karijernog usmjeravanja u zavodima i službama zapošljavanja u BiH.**

- 4. Formirati modele lokalnog partnerstva na nivou opština na relaciji Lokalna vlast – Poslodavci – Srednje škole – Službe za zapošljavanje radi realizacije bolje upisne politike u obrazovnim institucijama.**